

DE ONZALIGE BOSSCHEN ☼ ☼ ☼ ☼ ☼ ☼ ☼ 195

weer een beroep doen op alle natuurvrienden en wel om giften of rentelooze voorschotten, want het bezit is er niet naar, om daar een rentegevende obligatie-leening op aan te gaan.

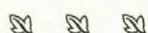
Het lijkt haast onbetamelijk, om in dezen tijd met dit verzoek voor den dag te komen. Maar het zou erger dan onbetamelijk zijn, wanneer de Vereeniging de gelegenheid verzuimde, om het groote natuurmonument aan den Veluwezoom, waaraan reeds zooveel honderdduizenden guldens zijn besteed, in zijn geheel veilig te stellen.

Wanneer iedereen, die met genoegen in de Onzalige Bosschen heeft gewandeld en genoten heeft van het uitzicht bij den koepel, een rijksdaalder stuurt aan het welbekende adres Heerengracht 540, dan blijft er misschien zelfs nog wat over, om er drinkplaatsen aan te leggen voor de vogels, want dat is wel noodig.

Voor het natuurmonument Geusinger veld bij Dwingeloo, de Drentsche heide, zijn indertijd ook giften gevraagd (niet eens rentelooze voorschotten) en daar is toen bijna tachtigduizend gulden voor ingekomen, meest aan betrekkelijk kleine giften (de grootste was f 5000). Zoo moet het nu ook gaan, wees niet verlegen, om slechts een kleinigheid te zenden. Ik sprak dezer dagen met een goeden vriend over de Onzalige Bosschen en die kleine giften. „Dus”, zei hij, „je zoudt het niet schriel vinden als ik vijf gulden stuurde?” Daar heb je het nu, menigeen stuurt liever niets, dan dat hij voor „schriel” gehouden zou worden, ook al hielp hij graag. Lieve menschen, wees nu maar gerust eens schriel; het valt altijd nog wel mee, want ik had dien vriend op een rijksdaalder getaxeerd.

Maar heel erg blijft het, dat de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten nog zoo weinig leden telt.

Het secretariaat-penningmeesterschap der Vereeniging is gevestigd Heerengracht 540; het postgironummer is 32391. JAC. P. THIJSSSE.

DE KLEINE PLEVIER.

Het is nog niet zoo heel lang geleden, dat we deze plevier voor zeldzaam moesten verslijten. Vijf en twintig jaar geleden schreef de ornitholoog Snouckaert nog: „Er valt omtrent deze species nog veel te onderzoeken wat haar trektijd en broeden betreft. Dit laatste werd geconstateerd bij Cromvoirt (Noord-Brabant) waar Albarda een zeer betrouwbaren correspondent had, en later in Juni 1905 op de uiterwaarden bij Tiel (Gelderland) en 23 Mei 1906 bij Tietjerk (Friesland)”. Het oudste broedgeval is dat van de Wassenaarsche duinen (1867). In 1910 broedde de soort bij Zeeburg en in 1919 en latere jaren vond Ad. Oomen verschillende nesten bij de Hatertsche vennen en langs de Waal. In 1924 ontdekte Pellinkhof meerdere nesten op verschillende plaatsen langs het Maas-Waal Kanaal en in Mei van dat zelfde jaar werd ook een nest met 4 eieren gevonden op afgegraven duinen nabij de Zilk (bollenland). In 1925 zag ik in de Vogelenzangsche duinen een paartje kleine plevieren en nu ik de gedragingen der vogels op de broedplaats beter heb leeren

kennen, geloof ik stellig, dat ze toen daar ook gebroed hebben. Het gebied, waar ik ze telkens aantrof, was geschikt en geleeke zeer veel op de stuifduinterreinen bij Soest, waar Rinke Tolman in 1929 na dagen lang zoeken een nest vond. Het is zeer aannemelijk, dat ze in 1928 en 1930 ook in de Soesterduinen genesteld hebben, zekerheid daaromtrent hebben we echter niet, want er werden geen nesten of jongen gevonden.

foto Jan P. Strijbos.

Fig. 1. Kleine Plevier op Terrein I. Schuilkleuren. 30 Juni 1931.

In 1930 heeft de kleine plevier een broedsel groot gebracht nabij het Waschmeer in het Gooi en het is zeer waarschijnlijk, dat ze in dit jaar eveneens gebroed hebben in het Zuiderpark bij den Haag, waar Kooymans verschillende malen 2 vogels waarnam, die zich geheel als broedvogels gedroegen.

In Juni 1931 kreeg ik bericht dat er op een terrein, dat ik zeer goed kende, een drietal nesten waren gevonden en daar het volgens mij uitgesloten was, dat het hier

de bontbekplevier of de strandplevier betrof, meende ik dat het de moeite zou loonen te gaan kijken. Inderdaad bleken het nestjes van de kleine plevier te zijn. Op 20 Juni waren twee nesten goed uitgelopen, op 30 Juni fotografeerden Mr. Stam en ik de broedende vogel van het derde nest. We zagen toen 5 kleine plevieren en op een ander terreingedeelte nog 2 vogels. Jammer genoeg werd het derde nest later uitgehaald. Op 19 Juli vond ik echter weer een nest, de eieren daarvan kwamen uit en op 9 Augustus vonden we de jongen, die toen ongeveer 2 of 3 dagen oud waren.

foto Jan P. Strijbos.

Fig. 2. Kleine plevier op schelpgrond. Front. Terrein II. 22 Juni 1932.

Op 23 Augustus waren de vogels er nog met 1 jong. Nadien kon ik geen spoor meer van de familie ontdekken.

Het hier bedoelde terrein is vrij uitgestrekt en een ideaal voedselgebied voor waadvogels, meeuwen en eenden. Het bestaat grotendeels uit onbegaanbare vloeivelden, ondiepe waterplassen, modder en zandvlakten, van welke de hoogste gedeelten met schelpen, schelpgruis en steenen (puin), hier en daar schaars begroeid met zeer lage onkruiden. De randen worden omgeven door een zeer welige vegetatie van zeeaster, koolzaad, meldesoorten, honingklaver, kamille, belladonna etc. In den nazomer komen er allerlei waadvogels voedsel zoeken en we zagen er zelfs kluten, lepelaars, bergeenden, reigers, aalscholvers, kleine strandloopers, witgatjes etc. In Juli komen

er groote troepen kempfaantjes en nog wat later in den tijd kan het er wemelen van watersnippen, eenmaal telden wij er ruim 800 voedselzoekende watersnippen.

De nestjes van de kleine plevieren lagen op de hoog gelegen gedeelten, met weinig plantengroei, op open stukjes met veel schelpen, schelpgruis en steentjes. Het totaal aantal, dat er in 1931 broedde, schat ik op 10 à 12 paren, het grootste aantal kleine plevieren, welke ik er bij elkaar zag, bedroeg 9: dat was op 25 Juli.

In de tweede helft van Juli 1931 werden door Bouwe Jansen, Brakman en Scholten kleine plevieren gezien bij Leende, nabij Eindhoven: het is mogelijk, dat ze daar toen gebroed hebben. L. Tinbergen zag in Augustus 1931 bij het Banven ten Oosten van Valkenswaard verschillende malen kleine plevieren, op 14 Aug. zelfs twee exem-

foto Jan P. Strijbos.

Fig. 3. Kleine Plevier op schelpgrond. Profiel. Terrein II. 21 Juni 1932.

plaren, druk alarmeerd en zich gedragend als broedvogels, zoodat de kans, dat ze daar ter plaatse eveneens genesteld hebben zeer groot is.

In den herfst van 1931 en den daarop volgende winter ontdekte ik in Noord-Holland een aantal terreintjes die er buitengewoon geschikt uitzagen als broedplaats voor de kleine plevier. In Mei 1932 ging ik eens kijken en nauwelijks had ik het terrein betreden of de verwachte vogels lieten zich hooren. Op 20 Juni vonden Van 't Sant en ik op een der terreintjes twee nesten van deze soort, op een ander eveneens één nest, terwijl we ook op het derde gebied kleine pleviertjes zagen, die er stellig een nest of jongen hadden. Voor het gemak zal ik deze terreintjes II, III en IV noemen, terwijl ik het terrein, waar we in 1931 vier nesten vonden, met I zal aanduiden. Het is wel grappig, dat je bij goed toezien en wat ervaring alreeds van

te voren kunt zeggen, wat er op een bepaald terrein te verwachten is. Dit inzicht is voor den vogelman onmisbaar en telkens als blijkt, dat we goed gezien hebben en het terrein op de juiste wijze hebben „aangevoeld” geeft ons dat een kinderlijk blij besef. Zoo heb je de grielenplekjes leeren kennen, de terreinen, die geschikt zijn voor nachtzwaluw en kleine zeemeeuw en aschgrauwe kiekendief en een eikenhak-houtboschje met ondergroei van brandnetel, fluitekruid, koekoeksbloem en hop associeer je direkt met het wonder van vijf koffiekleurige eitjes in een diep nestje van den nachtegaal.

Ook op het terrein I waren dit jaar de kleine pleviertjes weer present. Op 12 Juni vond ik daar een nest met 4 eieren en op 21 Juni te samen met Van 't Sant nog twee nesten. Door andere snuffelaars waren ook al nesten gevonden; of dit de zelfde nesten betrof, welke wij zagen, weet ik echter niet. Het totale aantal kleine plevieren leek mij niet kleiner dan in 1931. Een der nesten lag tusschen de hoog opgeschoten vegetatie van honingklaver en zeeaster en was buitengewoon moeilijk te vinden. We hadden al een paar maal daar een vogel opgestooten, maar konden niets vinden. Uit de gedragingen meenden we te mogen concludeeren, dat er jongen waren. We verstopten ons tusschen de hoge planten en onmiddellijk kwam de kleine plevier terug, alarmeerde druk, liep zenuwachtig heen en weer; maar we kregen slechts zekerheid, dat we heel dicht bij het nest of de jongen lagen. We bemerkten, dat we te dicht in de buurt van zijn heiligdom hadden post gevat, daarom verlieten we onze schuilplaats. Van 't Sant bedekte ik wat verderop geheel met planten, zoodat er niets meer van hem te zien was en vijf minuten daarna zat de vogel, slechts enkele passen van hem af op het nestje, dat één ei en één pasgeboren jong bevatte.

Toen we op 21 Juni terrein II bezochten vonden we daar twee nesten, beide met vier eieren. Er waren stellig niet meer dan twee nesten, want we zagen er nooit meer dan vier vogels. Waarschijnlijk was een der nesten een vervolglegsel want in het laatst van Mei werd daar een nest uitgehaald. Op 22 Juni gingen we ook eens zoeken op de terreinen III en IV en zagen daar talrijke kleine plevieren, maar konden slechts op terrein III een nest vinden. Dit was een zeer eigenaardig nest, want het bevatte 3 eieren van de kleine plevier en één ei dat we aanvankelijk voor een ei van den bontbekplevier hielden¹⁾. We deden heel veel moeite, er achter te komen welke soort dit nest bebroedde, maar het lukte niet zekerheid te krijgen. Daar we echter telkens in de omgeving van het nest een bontbekplevier opstootten, namen we voorloopig aan, dat deze de broedplicht op zich had genomen. De kleurteekening en schaalglans van het z.g.n. bontbekplevierei vertoonde buitengewoon veel overeenkomst met de andere, kleine pleviereieren, eigenlijk was er alleen maar een duidelijk grootteverschil. De maten waren:

a. $30^4 \times 22^2$ m.m. b. $31^6 \times 22^4$ m.m. c. $30^1 \times 22^{55}$ m.m. d. $35^1 \times 24^7$ m.m.

1) Later bleek mij echter dat het nest met het abnormaal groote ei niet bebroed werd en verlaten was. Toen ik hieromtrent absolute zekerheid had, heb ik de eieren half Juli meegenomen en ze opgezonden aan den oöloog, Tj. DE VRIES, ter determinatie. De Heer DE VRIES meent nu dat het legsel zonder twijfel van Kleine Plevier is, ook het in grootte zoo sterk afwijkende ei wordt door hem voor een ei van dubius gehouden.

We hadden hier tevens een prachtige gelegenheid, de beide soorten te vergelijken en het werd een soort wedstrijd op grooten afstand de soorten te herkennen. Ik geef hier nog even de veldkenmerken van beide soorten:

Bontbekplevier. In den broedtijd voornamelijk langs de kust en op de stranden voorkomend, buiten den broedtijd vaak in gezelschap van andere waadvogels (vooral bonte strandlooper). Zuiver witte halskraag en zwarte gordel geven goede kenmer-

foto van 't Sant en Strijbos.

Fig. 4. *Kleine Plevier* broedend op *Terrein I*. Let op den duidelijken witten oogkring en hooge broedhouding (1 jong 1 ei). 21 Juni '32

ken bij oude vogels. Bij jonge dieren loopt de zwarte borstband niet geheel door, lijkt daardoor eenigszins op strandplevier. Wanneer jongen in gevaar zijn, vertoonen de ouden allerlei verlamingsverschijnselen. Roept een welluidend en helder fluitend „wuu-iet, wuu-iet”. In den regel 4 eieren (strandplevier 3 eieren). Meerdere broedsels per jaar: broedt veel vroeger dan strandplevier. Op meeuwen- en kieviten manier weten ze door pootgetrappel hun prooi uit den grond te jagen. Vleugels grijsbruin met witten band, groote slagpennen donkerbruin. Iris donkerbruin, snavel zwart, aan de basis oranje, pooten bleek oranje of oranje-geel.

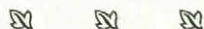
Kleine plevier. Lijkt zeer veel op bontbekplevier, maar is iets kleiner en vooral slanker. De pooten zijn vleeschkleurig en niet oranjeachtig, zooals bij bontbekplevier, op den vleugel geen witte band en minder wit op de kleine slagpennen. Hierdoor wordt het ook mogelijk den vogel in de vlucht te onderscheiden van bontbekplevier. Lokroep klinkt als „prie-prie”. In den regel 4 eieren, zeer waarschijnlijk één broedsel per jaar. Evenals bij bontbekplevier broeden beide sexen. Iris donkerbruin, naakt ooglid oranjegeel, snavel zwart, basis ondersnavel bleek oranje, pooten vleeschkleurig geel, bij jonge dieren grauwig. Op slikterreinen geeft de kleur der pooten geen goed verschilpunt, want hier krijgen de pooten van alle waadvogels dezelfde vuile kleur. Op korten afstand geeft het verschil in snavelkleur een goed kenmerk, maar vooral zou ik willen wijzen op den duidelijken oranje kring om het oog (naakt ooglid) dien de bontbekplevier mist en die op de foto 4 ook goed te zien is. Op terreinen, waar beide soorten voorkomen, is het heel gemakkelijk, het verschil in alarm- en lokroep te bestudeeren, de geluiden welke zij maken zijn geheel verschillend en heeft men deze eenmaal goed in het gehoor-geheugen, dan vormen zij wel het allerbeste kenmerk.

Op zich zelf was het voorkomen van beide soorten als broedvogel op terrein III al merkwaardig genoeg, maar tevens waren we verheugd, een broedplaats gevonden te hebben van de bontbekplevier ver in het binnenland. Vroeger jaren broedde de bontbekplevier in de Breesaap en ook in de Vogelenzangsche duinen vond ik nesten, meerdere kilometers van het strand verwijderd. Verder werd de soort broedend gevonden op verschillende plaatsen langs de Zuiderzeekust (Huizen, Harderwijk, Lemsterhop, Tacozy, Etersheim) echter steeds in de nabijheid van zoutwater.

Door de waarnemingen van de laatste jaren weten we nu, dat de kleine plevier thans regelmatig in ons land broedt en niet eens meer tot de groote zeldzaamheden gerekend mag worden. Vast staat dat in 1932 minstens twee dozijn paren in Noord-Holland broedden. Naast de vele verliezen welke in de laatste kwarteeuw geboekt moesten worden is het verheugend te mogen wijzen op een soort, die in aantal toeneemt.

Bentveld, Juli 1932.

JAN P. STRIJBOS

EEN MESOLITHISCHE NEDERZETTING TE WESTERBORK (Dr.).

(Met teekeningen en foto's van den schrijver).

Ten Noorden van en aan den verhardten weg van Westerbork naar Beilen ligt naast een jeugdig sparrenboschje een klein stukje omgeploegde heidegrond. Het grenst aan den noordkant aan een veenplas. Een duizend meter verder kronkelt de Westerborker stroom, omzoomd door groenlanden.

Hier, op dit kleine stukje omgewoelde heide, vonden we vorig jaar een collectie